

Asia Sitaattioikeus kirjan kuvitukseen

Hakija R

Annettu 13.12.2016

Tiivistelmä

Valokuvanäyttelystä ja valokuvakirjasta kertovassa artikkelissa oli käytetty kuutta valokuvaa ja niihin liittyviä kuvatekstejä. Kuvia ja kuvatekstiä sai siteerata tekijänoikeuslain 25 ja 22§:n perustella, koska kuvilla ja teksteillä oli riittävä asiayhteys artikkelin tekstiin.

Tekijänoikeuslain 22 § ja 25§

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa koskien valokuvanäyttelyssä ja valokuvista tehdyssä kirjassa julkaistujen kuvien ja tekstikappaleiden käyttämistä valokuvanäyttelyä koskevassa artikkelissa tekijänoikeuslain 22 §:n tai 25 §:n nojalla.
2. Hakijan mukaan hän on projektissaan valokuvannut toisen maailmansodan sokeuttamia ihmisiä. Valokuvista koottiin Deutsches Historisches Museumiin Berliinissä näyttely, mikä aukesi vuoden 2014 lokakuussa ja jatkui seuraavan vuoden tammikuulle. Hän on koonnut myös kuvista ja kuvattujen ihmisten muokkaamistaan kertomuksista valokuvakirjan.
3. H julkaisi näyttelystä kertovan artikkelin vuoden 2014 joulukuussa. Artikkelin kuvituksena on käytetty kuutta näyttelyssä esillä ollutta valokuvaa ja kuvatekstit on lainattu ja käännetty suoraan yllä mainitusta kirjasta. Kuvat ja lainaukset yhdessä kattavat arviolta 70–80 % artikkelin painopinta-alasta. Yksi lainatuista kuvista on ollut lehdistokuva. H ei ole pyytänyt hakijan tai kirjan kustantajan suostumusta kuvien ja tekstin kääntämiseen tai käyttöön. H on lainannut hakijan tekstiä usean kappaleen verran joten siteeraus on laajempi kuin sitaatin tarkoitus olisi edellyttänyt ja siten tekijänoikeuslain 22 §:n vastainen.
4. Näyttelyssä olleen valokuvan siteeraaminen voi olla sallittua päiväntapah-tumaa koskevan säännöksen nojalla mutta artikkelin kirjoittajan teksti ei ole artikkelissa pääasia kuten tekijänoikeuslain 25 § edellyttää vaan pääasiassa

ovat hakijan valokuvat ja teksti, jonka osuus artikkelin tekstistä on yli puolet.

5. Hyvän tavan mukaisuuden on katsottu edellyttävän siteerattavan teoksen ja sen tekijän nimen ilmoittamista asianmukaisesti. Lisäksi hyvän tavan mukaisuus edellyttää, että lainattu ja lainaava teksti ovat asiallisessa yhteydessä toisiinsa. Asiallisen yhteyden on ”käytännössä katsottu edellyttävän myös sitä, että pelkkä sisällöllisen tai visuaalisen lisäarvon tuottaminen omaan teokseen lainaamalla toisen teosta ei ole hyvän tavan mukaista teoksen käyttämistä” (Harenko-Niiranen-Tarkela: ”Tekijänoikeus”: kommentaari ja käsikirja. WSOY Pro 2006).
6. Hakija kysyy, loukkaako kuvien ja tekstin käyttö artikkelissa hänen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisia taloudellisia oikeuksiaan? Onko hänellä oikeus tekijänoikeuslain 57 §:n mukaiseen hyvitykseen ja korvaukseen teostensa käyttämisestä?

VASTINE

7. H esittää vastineessaan, että tekstin ja kuvien käyttö artikkelissa on ollut tekijänoikeuslain 22 ja 25 § mukaista sallittua siteeraamista. Artikkelin käsitellyt nimet hakijan valokuvanäyttelyä, joten siteeraamisen edellytyksenä oleva nimeämisvelvoite on täytynyt. Artikkelissa on tekstin ja valokuvien siteeraamisella nimenomaan pyritty käsiteltävän asian havainnollistamiseen eli siteeraamisella on ollut vaadittava asiallinen yhteys kuvien ja siteeratun tekstin konkretisoidessa aihepiiriin lukijalle. Lainauksen pituudelle ei ole laissa tai oikeuskirjallisuudessa asetettu enimmäisrajaa. Määrällinen arviointi kuten esimerkiksi prosentuaaliset osuudet ovat korkeintaan toissijainen tekijä arvioitaessa lainauksen hyvän tavan mukaisuutta ja tarkoituksen edellyttämää laajuutta. Nyt artikkelin tyylilaji ja lainausten määrä ovat perustellussa suhteessa käsiteltävään aiheeseen.
8. Deutsches Historisches Museum on tarjonnut lehdistön käyttöön neljää kuvaa näyttelystä. Artikkelissa on lainattu kuutta kuvaa, joten ero on kokonaisuutena vähäinen. Tekstisitaatit ovat minämuotoista kerrontaa tapahtumista jotka ovat johtaneet kuvattujen sokeutumiseen tekstien ollessa lyhyitä. Korvausvastuun osalta artikkelin sisältö ei loukkaa tekijänoikeutta ja korvausvastuun arviointi olisi näyttökysymys, joka edellyttäisi sekä valokuvaajan että Museon toimenpiteiden että tuottamuksen ja korvauksen suuruuteen vaikuttavien olosuhteiden arvioimista.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

9. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Valokuvien ja tekstin tekijänoikeussuoja

10. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkeinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateokset ja kirjalliset esitykset.
11. Lausuntopyynnön kohteena olevien kuuden valokuvan ja kuvatekstin osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvat ja tekstit ilmentävät tekijöiden luovia persoonallisia ratkaisuja siinä määrin, että kukaan muu ei päätyisi samaan lopputulokseen. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyseessä olevat kuvat ja tekstikappaleet ovat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne yltyvät teostasoon.

Sitaatiooikeus tekijänoikeuslain 25 §:n mukaan

12. Tekijänoikeuslain kuvasitaattia koskevia säännöksiä muutettiin 1990 - luvun puolivälissä teknisen kehityksen ja tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivin edellyttämällä tavalla. Samalla tekijänoikeuslain muutoksella (24.3.1995/446) kuvasitaattia ja taideteosten toisintamista koskevat säännökset yhdistettiin samaan pykälään.
13. Tekijänoikeuslain 25 §:n 1 momentin 1 kohdan (24.3.1995/446) mukaan julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen. 25 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päivántapahtumaa, edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi. Journalistinen kerronta elää ajassa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että arvostelevakin esitys sisältää usein taustoittavaa ja kuvailevaa osuutta. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1993:21 tekijänoikeusneuvosto totesi, että tekijänoikeuslain 25 § ei sulje pois tekijänoikeuslain 22 §:n mukaisen yleisen siteerausoiden soveltamista taideteoksiin. Tekijänoikeusneuvosto perusteli kantansa siten, että kuvataiteen alalla sitaatteja on voitava käyttää ilmaisuvapauden ja luomisprosessin apuvälineenä.
14. Yleiset edellytykset lainauksen ottamiseen taideteoksesta Suomen tekijänoikeuslain 25 §:n mukaan ovat hyvin samanlaiset kuin tekijänoikeuslain 22 §:n mukaiset edellytykset. Tekijänoikeuslain 25 § mahdollistaa taideteoksen

lainaamisen kokonaisuudessaan. (Harenko-Niiranen-Tarkela: ”Tekijänoikeus”. Helsinki 2016 s.212)

15. Tietoyhteiskunnan tekijänoikeusdirektiivin (Euroopan parlamentin ja komission direktiivi 2001/29/EY) 5 artiklan 3c-kohdan mukaan, jonka vuoksi myös tekijänoikeuslain kuvasitaattia koskevaa säännöstä muutettiin, jäsenvaltioilla on oikeus säätää poikkeuksia tai rajoituksia kappaleen valmistusoikeuteen tai oikeuteen välittää yleisölle teoksia tietyissä tapauksissa. Nämä poikkeukset koskevat mm. teosten käyttöä kerrottaessa ajankohtaisista tapahtumista ja siltä osin kuin käyttö on perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi, ja mainiten lähde ja myös tekijän nimi, jollei tämä osoittaudu mahdolltomaksi. 5 artiklan 5 kohdan mukaan poikkeuksia ja rajoituksia sovelletaan vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.
16. Perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan PeVL 7/2005 vp s.2, että viestinnän oikeudellisiin edellytyksiin vaikuttavan sääntelyn yhteydessä on huomionarvoinen esimerkiksi perustuslain 12 §:ssä jokaiselle turvattu sananvapaus. Siteeraus voi olla perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi ja se edistää myös lehdistön sananvapautta, mikä osaltaan toteuttaa edellä mainittua Suomen perustuslain 12 §:n mukaista sananvapautta.
17. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut lausuntopyynnössä esitettyä aineistoa ja katsoo, että vastineenantajan artikkeli arvostelee edellä mainittua valokuvanäyttelyä ja sen sisältämiä valokuvia. Näin ollen artikkeli on tekijänoikeuslain 25 § 1 momentin 1 kohdan tarkoittama arvosteleva esitys. Artikkelit taustoittaa ja asettaa kontekstiinsa valokuvanäyttelyn ja siitä tehdyn kirjan. Kyseessä oleva lehtiartikkeli ei ole tieteellinen esitys. Sen sijaan valokuvanäyttely ja sen avajaiset ovat myös 25 § 1 momentin 2 kohdassa mainittu päivätapahtuma, jota on selostettu nyt kysymyksessä olevan sanomalehden artikkelissa.
18. Edellä esitetyn perusteella tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvien lainaaminen voi olla tässä tapauksessa tekijänoikeuslain 25 §:n nojalla sallittua korvauksetta ja ilman valokuvien ottajan lupaa edellyttäen, että tekijänoikeuslain 25 §:n mukaiset siteeraamisen edellytykset täyttyvät. Kuviin liittyvien tekstikappaleiden siteeraamisen edellytykset arvostellaan 22 §:n nojalla.

Sitaattioikeus tekijänoikeuslain 22 §:n mukaan

19. Tekijänoikeuslain 22 §:n (24.3.1995/446) mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

20. Sitaattioikeuden perusteista kirjoitettiin laajahkosti nykyisen tekijänoikeuslain valmisteluteksteissä. Komiteanmietintöön 1953:5 sisältyi ehdotus sitaattioikeudesta (ehdotuksen 13 §). Mietinnön mukaan teosta siteeraavan esityksen ei tarvitse täyttää tekijänoikeussuojalle asetettuja vaatimuksia, vaan se voi olla esimerkiksi sanomalehtitiedotus "tai muu sellainen". Ehdotuksen mukaan ei olisi sallittua tekijän suostumuksetta julkaista yksinomaan lainauksista muodostettuja kokoelmia. Tekijänoikeuslain 22 §:ssä ei ole sanottu, kuinka laaja lainaus saa olla. Lainauksen sallittavuus on kussakin yksityistapauksessa ratkaistava olosuhteiden mukaan, jolloin lähinnä on otettava huomioon lainauksen tarkoitus sekä lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välinen suhde (KM 1953:5 s. 56). Lisämääritteet hyvän tavan mukaisuudesta ja tarkoituksen edellyttämästä laajuudesta lisättiin komiteanmietintöön KM 1957:5 (s. 19) perustuvan ehdotuksen mukaan.
21. Oikeuskirjallisuudessa on kommentoitu tekijänoikeuslain 22 §:n edellytystä "hyvän tavan" mukaisuudesta seuraavasti. Siteerauksen tulee olla apuna henkisessä luomistyössä. Lainauksella tulee olla asiallinen yhteys siteeraajan teokseen. Tätä asiallisen yhteyden vaatimusta on oikeuskirjallisuudessa kutsuttu "vetoomusfunktioksi" (T.M. Kivimäki: "Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait" Porvoo 1966 s. 85). Olennaista on, että teos havainnollistaa, selkeyttää tai taustoittaa jotenkin lainaajan omaa esitystä. Lainaus voi olla kriittinen tai analysoiva mutta myös neutraali esitys täyttää asiallisen yhteyden vaatimuksen (Harenko-Niiranen-Tarkela: "Tekijänoikeus". Helsinki 2016 s.203).
22. Myös koko teosta voidaan siteerata 22 §:n nojalla, mikäli siteeraus oikeuden muut edellytykset täyttyvät. Tämä voi tulla kysymykseen esim. lyhyempien teosten, kuten runojen osalta. (Harenko-Niiranen-Tarkela: "Tekijänoikeus". Helsinki 2016 s.205). Koska tekijänoikeuslain 22 § on teoslajien suhteen neutraali säännös, jonka yhtenä tavoitteena on aikaisempia teoksia koskevan keskustelun mahdollistaminen, on perusteltua, että 22 §:ää voidaan soveltaa myös taideteosten (mukaan lukien kuvat kokonaisuudessaan) siteeraamiseen silloin, kun siteeraamisen yleiset edellytykset täyttyvät.
23. Sitaattioikeus merkitsee sitä, että toisen teoksen osa saadaan laillisesti ilman kyseisen teoksen oikeudenhaltijan lupaa ja korvausta maksamatta ottaa siteeraajan teoksen osaksi. Sen vuoksi lähtökohtana tulee olla, että sitaattioikeutta ei saa käyttää taloudelliseen kilpailamiseen teoksen tekijän kanssa. (ks. esim. Jyrki Ojala: "Tutkimuksen tekijänoikeudet tietoverkossa", kirjassa "Tutkimuksen tekijänoikeudet". Juva 1998 s. 67).
24. Tekijänoikeuslain 8 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. Julkaistuksi teos katsotaan, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.
25. Tekijänoikeusneuvosto on antanut varsin runsaasti lausuntoja, joissa se on joko pääasiana tai muun asian ohessa käsitellyt sitaattioikeuden käyttöä

(muiden muassa TN 1987:8, TN 1990:16, TN 1992:4, TN 1992:16, TN 1993: 17, TN 1993:18, TN 1993:19, TN 1995:14, TN 1996:13, TN 1997:13, TN 1998:17, TN 2000:8, TN 2000:14, TN 2002:16 ja TN 2002:18). Lausunnossa TN 1996:13 s. 4 on todettu, että sitaattioikeuden käyttämistä ei ole rajattu tiettyyn teoslajiin tai tiettyyn tekniikkaan.

Siteerauksen oikeudellinen analyysi 22 ja 25 §:n nojalla

26. Lausuntopyynnössä mainitut valokuvat sisältyvät Deutsches Historisches Museumissa vuonna 2014 avattuun valokuvanäyttelyyn. Niiden perusteella on myös julkaistu kirja joka sisältää 40 valokuvaa ja kuvien kohteiden haastatteluja. Artikkelissa on mainittu näyttelystä, kuvien kohteista ja kuvaajasta kertovan ohessa, että kuvista on myös koottu valokuvakirja, jossa valokuvaaja on haastatellut kohteitaan ja tiivistänyt heidän tarinansa minä - muotoon valokuvien yhteyteen. Kysymyksessä olevat valokuvat on siten oheisteksteineen julkistettu.
27. Artikkelissa on selostettu valokuvanäyttelyn pitopaikkaa ja -aikaa sekä kerrottu sen sisällöstä niin valokuvien kuin valokuvakirjaan otettujen valokuvien kohteiden kertomusten osalta. Valokuvanäyttelystä ja siihen liittyvästä kirjasta on otettu kuusi valokuvaa teksteineen elävöittämään ja havainnollistamaan kyseistä selostusta näyttelystä ja näyttelykohteista. Näyttely ja valokuvakirja ovat molemmat luonteeltaan korostetun visuaalisia ja tekstit liittyvät saumattomasti valokuviin, joita yksin valokuvakirjassa on ollut 40 kappaletta. Tekstissä on mainittu sekä tekijä että tapahtuma ja teos, josta kuvat ja tekstit on lainattu. Siteerauksella on selvä asiallinen yhteys näyttelyyn ja kirjaan. Artikkelissa kuvat ja niihin liittyvät kertomukset on myös asetettu laajempaan historialliseen yhteyteen. Teksti on artikkelissa pääasia, jota tekstiin liittyvät kuvat osaltaan täydentävät ja tukevat.
28. Se seikka, että kuvat kattavat suuren osan artikkelin painopinta-alasta, on asiassa kiistatonta. Tämä voi olla perusteltua kun kyse on valokuvanäyttelystä ja -kirjasta edellyttäen, että lainauksen laajuus on perusteltu esimerkiksi alkuperäisten valokuvien luonteen ja laadun takia. Tässä tapauksessa lainauksen laajuutta voidaan pitää hyväksyttävänä.
29. Kuvien visuaalinen kieli ja kuvattavien tarinat elävöittävät ja havainnollistavat tehokkaasti näyttelystä ja kirjasta kertovaa artikkelia tekijänsä molempien osalta mainiten. Tässä tapauksessa kovin pienten valokuvien käyttö kyseisten teosten esittelyssä ei olisi tuonut esille niiden suurta ilmaisuvoimaa. Kuvat eivät kuitenkaan kappalemäärällisesti edusta kuin murto-osaa koko näyttelystä, jolloin pienempi määrä ei välttämättä olisi antanut asianmukaista kuvaa alkuperäisistä tapahtumasta ja valokuvateoksesta. Niitä ei ole irrotettu asiayhteydestään ja kuvien suuri koko pikemmin kunnioittaa alkuperäisten valokuvateosten arvoa ja luonnetta välittäen lukijoille selkeästi viestin näyttelyn ja kirjan sisällöstä.

30. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että siteeraus oikeuden edellytykset täyttyvät sekä kuvien että tekstin osalta. Kuvien osalta kyseessä on sekä arvostelevalle esitys (tekijänoikeuslain 25 § 1 momentin 1 kohta) että päiväntapahtuman selostus sanomalehdessä (tekijänoikeuslain 25 § 1 momentin 2 kohta). Lisäksi tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvilla on esitetyssä laajuudessaan riittävä asiallinen yhteys artikkelin tekstiin. Tekstin osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että siteeraus on ollut hyvän tavan mukaista ja tapahtunut tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa (tekijänoikeuslain 22 §). Kuvien siteeraaminen ei ole ristiriidassa niiden tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eikä se kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.
31. Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan teoksen tekijä on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Vastaavasti on tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentissa todettu, että kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin lain 2 luvun rajoitussäännösten nojalla, tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Hakijan artikkelissa on mainittu kuvien lähde sekä tekstiosuuksien kirjoittajan ja samalla kuvien tekijän nimi sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.

Yhteenveto

32. Kyseessä olleiden kuuden valokuvan ja niihin liittyvien tekstikappaleiden sisällyttäminen hakijan artikkeliin on ollut tässä tapauksessa sallittua tekijänoikeuslain 25 §:n nojalla kuvien osalta ja 22 §:n nojalla tekstikappaleiden osalta korvauksetta ja ilman tekijän lupaa.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Olli Pitkänen, Maria Reh binder, Satu Kangas, Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Anniina Dahlström, Valtteri Niiranen, Marja Hamilo, Jussi Mäkinen, Mari Lampenius ja Pekka Sipilä.

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Lausuntopyynnössä mainitut valokuvat sisältyvät Deutsches Historisches Museumissa vuonna 2014 avattuun valokuvanäyttelyyn, joka on päättynyt hakijan lausuntopyynnön mukaan tammikuussa 2015. Näyttely on ollut ensimmäisen kerran esillä Hollannissa vuonna 2012 ja sen jälkeen useissa Euroopan museoissa. Valokuvakokoelmasta on myös julkaistu kirja (Hatje Canz Publishers, 2012), joka sisältää 40 valokuvaa sodassa sokeutuneista henkilöistä sekä heidän haastattelujaan. Näyttely ja valokuvakirja ovat molemmat luonteeltaan korostetun visuaalisia ja tekstit liittyvät valokuviin, joita yksin valokuvakirjassa on ollut 40 kappaletta. Kysymyksessä olevat valokuvat on siten oheisteksteineen julkistettu.

Joulukuussa 2014 H:ssa julkaistuun artikkeliin on otettu kuusi valokuvaa teksteineen. Artikkelissa on mainittu näyttelystä Deutsches Historisches Museumissa, kuvien kohteista ja kuvaajasta. Sen ohessa mainitaan, että kuvista on myös koottu valokuvakirja, jossa valokuvaaja on haastatellut kohteitaan ja tiivistänyt heidän tarinansa minämuotoon valokuvien yhteyteen.

Artikkelissa on toimittajan kirjoittama melko lyhyt selostus siitä, mistä näyttelyssä on kyse. Artikkelissa on toimittajan laatimassa tekstiosuudessa selostettu valokuvanäyttelyn pitopaikkaa ja -aikaa sekä kerrottu sen sisällöstä. Itse teksti ei sisällä näyttelyn tai valokuvien varsinaista arvostelua. Artikkelissa isot kuvat niihin liittyvine kuvateksteineen ovat selkeästi pääasia. Erityisen isokokoisina esitetyt valokuvat ovat vaikuttavia ja kiinnostavat lukijan huomion.

Julkistetusta taideteoksista kuvia voi käyttää tekijänoikeuslain 25 §:n nojalla, jos kyseessä on arvosteleva esitys (25 § 1 momentin 1 kohta) tai päivätapahtuman selostus sanomalehdessä (25 § 1 momentin 2 kohta). Epäselväksi jää, onko artikkelissa kyse arvostelevasta esityksestä. Artikkelin teksti ei anna tukea tälle, joskaan arvostelevan esityksen ei ole välttämätöntä olla tekstipainotteinen. Koska artikkelissa kuitenkin on selostettu valokuvanäyttelyn pitopaikkaa ja -aikaa sekä sisältöä, on kyse päivätapahtumaan liittyvästä selostuksesta. Näin ollen 25 §:n soveltaminen voi tulla kyseeseen.

Tekijänoikeuslain 25 §:n soveltaminen edellyttää, että kuvilla on asiallinen yhteys tekstiin. Asiallinen yhteys edellyttää lainvalmistelutöiden mukaan lähtökohtaisesti sitä, että käytön tulee perustua kuvien havainnollistavaan tai selventävään merkitykseen. Tarkoitus ei ole käyttää sitaattioikeutta siten, että kuvat ovat pääasia ja tekstillä tai muulla sisällöllä on ainoastaan täydentävä merkitys.

Esimerkkivalokuvien käyttäminen valokuvanäyttelystä kertovassa artikkelissa on perusteltua, samoin se, että niitä esitetään isokokoisina, jotta lukija pystyy kokemaan niiden ilmaisuvoiman. Artikkelissa on kuitenkin käytetty kuutta valokuvaa joista useat ovat isokokoisia. Nettijulkaisussa kaikki kuvat ovat huomattavan isokokoisia. Kuviin liittyvät tekstit on kaikki lainattu; toimittajan oma teksti artikkelissa on vähäinen. Täten lainattu osuus, valokuvat kuvateksteineen, muodostavat sekä artikkelin pääasian että pääosan. Kiistatonta on, että artikkelin vetovoimaan vaikuttaa se, miten kuvia on käytetty, siis lainatun osuuden käyttötapa. Tekijänoikeuslain 25 §:ssä säädetyn lainausoikeuden tarkoitus ei ole turvata tämän luonteista käyttöä päiväntapahtuman selostamisessa. Sen taustalla on pyrkimys turvata lehdistön tiedotustarkoitusta. Lainatun osuuden käyttäminen siinä laajuudessa, kuin nyt on tapahtunut, ei ole perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi.

Julkistetusta taideteoksesta on 22 §:n nojalla lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Hyvän tavan mukaisuus edellyttää asiallista yhteyttä, jolle olennaista on se, että lainaus havainnollistaa, selkeyttää tai taustoittaa lainaajan omaa esitystä. Lisäksi yleisesti on katsottu, että pelkästään sisällöllisen tai visuaalisen lisäarvon tuottaminen omaan teokseen lainamaalla toisen teosta ei ole hyvän tavan mukaista teoksen käyttämistä. Lisäksi lainkohta edellyttää, että lainauksen on tapahduttava tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Viitaten edellä lausuttuun on ilmeistä, että lainattu osuus on artikkelissa pääasiana, eikä vain havainnollistamassa, selkeyttämässä tai taustoittamassa lainaajan omaa esitystä. Täten lainatulla osuudella on itsenäisen sisällöllinen lisäarvo artikkelille. Lainaus ei näin ollen ole tapahtunut myöskään 22 §:n edellyttämän hyvän tavan mukaisesti tai tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Katsomme, että valokuvien ja niihin liittyvien tekstikappaleiden sisällyttäminen artikkeliin tässä laajuudessa ei ole tekijänoikeuslain 25 tai 22 §:n mukaista käyttöä, vaan käyttö olisi edellyttänyt oikeudenhaltijan suostumusta.

Marja Heikkilä-Kauppinen

Mari Lampenius